

ТІНІ ЗАБУТИХ ГЕРОІВ

Чи справді Млинів брали штрафники

Про «перший військових хіт пострадянського періоду» - одинадцятисерійний серіал Ніколая Достая «Штрафбат» у нашому райцентрі гутарили задовго до його презентації на телеканалі «1+1» за два тижні до 60-ліття Перемоги над фашизмом. Річ у тім, що чимало кіноманів переглянули його з відеокасет та дисків. Прикувати увагу жителів райцентру і району до цієї картини зумовив той факт, що у «Штрафбаті» події частково відбуваються у Млинові. І справді, одна сюжетна лінія серіалу пов'язана з населеним пунктом Млинів. І не важливо, чи наш райцентр засвітився у кадрах фільму чи лише його назва, але ця деталь зіграла ключову роль для залучення армії глядачів на теренах району для перегляду фільму.

Серед деяких кінокритиків та інших фахівців, за родом творчої діяльності причетних до тематики серіалу, побутує думка, далека від захоплення ним. Мовляв, підмарафетили напівправду і в такому вигляді піднесли її глядачам, зголоднілим на істину війни, а не її версію. Тривалий час тема штрафних батальйонів і рот була закрита не тільки для творчого переосмислення, захована за сімома замками від допитливого розуму сучасника. Недремне око колишньої ідеології навіть дозованими порціями інформації на цю тему не бавило нас. Тепер уже не секрет, чому саме ховали від людей правду про окремі трагічні події ліхоліття. Ще топчуть ряст чимало «героїв», котрі знеславили свої фронтові заслуги «подвигами» у загороджувальних загонах. Адже не секрет, що штрафбат чи штрафна рота і загородзагін – два боки медалі про війну з усіма її болями, кривдами і правдою. Тож значно вигідніше і політично виваженіше було бовтати історичну каламуть і замовчувати сатанинську роль "особістов" на кшталт майора Харченка, котрі зламали долі, загубили життя тисяч і тисяч рядових і нерядових війни. Це страшно і дико, щоб від куль своїх «краснопёрых» гинули побратими, котрі, може, і злякалися, психологічно не витримали страхіть воєнних буднів, а подекуди цілком свідомо і виправдано зробили крок назад. Згодом уже не довелося відмірювати два і більше кроків вперед, бо їхню долю і логіку викреслювали з воєнних анналів «м'ясники» із загороджувальних загонів. Можна лише здогадуватися, скільки «гарматного м'яса Перемоги» на їх совісті. Мабуть, після перегляду цього фільму у багатьох громадян виникла відраза до фронтовиків, котрі стріляли у своїх. Звісно, у стратегії наших перемог свій рахунок і можна лише завдячувати режисеру фільму, що витяг на світ Божий хоча б децицію правди війни 1941-1945 років і хоча у художній формі на початку третього тисячоліття доніс її до сущих на землі.

ЗАКІНЧЕННЯ НА 6 СТОР.

ТІНІ ЗАБУТИХ ГЕРОІВ

ЧИ СПРАВДІ МЛИНІВ БРАЛИ ШТРАФНИКИ
Продовження. Початок на 4 сторінці.

Історія не зафіксувала, чи наш Млинів брали штрафники. Принаймні ніде у документах про це не згадується. Відтак виникає логічне запитання: чому у фільмі Ніколая Достала фігурує Млинів, адже в Україні райцентрів із такою назвою, мабуть, більше немає. І не було. Може, дешифровано це проллють спогади 83-річної жительки Берегів Ольги Миколаївни Романюк, котра також переглядала «Штрафбат», але особливого зацікавлення фільм у неї не викликав. Може, якраз тому, що зі штрафбатівською реальністю жінка зіткнулася більш як шість десятиків літ тому...

У лютому-березні 1944 року лінія фронту проходила між урочищем Лози (неподалік Млинова) і Горами (село входило до складу Берегівської сільської ради, уже зникло з карти Рівненської області). Не дивно, що двадцятидворічна Ольга Романюк разом з однорічною донечкою, мамою та стареньким дідусем сім тижнів перебували у біженцях, бо у їхній хаті в Горах хазяйнували німці. Ота семитижнева біженська епопея – тема окремої гіркої розповіді про поневіряння родини пеклом війни.

У хаті односельчанина Арсьона на Сінокосах у 5-ті кімнатах пліч-о-пліч рятувалися від біди люди з Гір, Берегів, інших сіл. Коли ж розпочалася стрілянина і артилерійський обстріл, то, здавалося, настав кінець світу. У кімнатах свистіли кулі, а снаряди розтрощили хатні підвали. Дідусь сидів біля столу і молився Богу.

18 березня 1944 року Ольга Романюк повернулася у село і там застала страшну картину. Навіть стерта з лиця землі хата на фоні всезагальної біди видалася не такою вже й дорогою втратою, бо поле за селом, як маком, було встелене трупами радянських воїнів. Одні у солдатській формі навечно застигли, інші – у цивільній одежі. Мабуть, мобілізовані із визволених населених пунктів юнаки і чоло-

віки не встигли одержати військово-обмундирування і зустріли смерть у домашньому вбранні.

Коли вшухли фронтіві залпи і пристрасті, на місцях стали діяти органи влади. Відтак, Ольгу Романюк та Дмитра Гарбузюка попросили поховати тіла убієнних. І за три доби жінка і юнак справилися з цим дорученням: 150 червоноармійців поховали на тригектарному полі біля Гір. Звісно, скорботна процедура була скорочена до максимуму: копали яму біля тіла загиблого, а потім клали їх у ті ями. Орієнтиром була глибина, на якій би плуг не зміг зачепити тіла солдат. Серед отих півтори сотні червоноармійців загинули батько і двоє синів. На декому із небіжчиків були українські вишиванки. Гвинтівки у бійців були на шнурках, а в солдатських мішечках – суха картопля.

– Хоч погано харчували наших солдат, та війну виграли! – резюмує Ольга Романюк.

З'ясувалося, що хоронили, жінка і юнак бійців штрафної роти, котрі з криком «Ура» «пішли» в розвідку боєм. В атаку кинулося 180 штрафників, а живими залишилося лише двоє. Вони і розповіли про бій за височину у Горах, за яку поклали голови 150 побратимів. Решта солдат, яка не вписалася у цю статистику війни, ймовірно, одержала поранення.

В одній траншеї на глибині 2 метри «похоронна команда» виявила 12 трупів радянських солдат. Можливо, це були командири, бо усі закам'яніли у сидячих позах з планшетами. Ольгу Миколаївну охопив страх від побаченого, але згодом опанувала собою, покійників засипали землею у траншеї зі зброєю і документами. Чийсь родини і досі вважають їх безвісти зниклими. За словами Ольги Миколаївни, про цю братську могилу поінформували в район, але звідти так ніхто і не приїхав.

Чому важке фізичне і моральне випробу-

вання випало саме на долю Ольги Романюк і Дмитра Гарбузюка? Бо чоловіки перебували на фронті, другі були вивезені у Німеччину, а ще дехто подався в українські партизани. Чимало людей не повернулося з біженців, тож жереб долі виконати складну і малоприємну місію випав цьому дуету селян. До речі, усі штрафники були зі слов'янською зовнішністю. Припускаю, що серед них були щойно мобілізовані, котрих навіть не встигли занести у військові реєстри. І уже перша сутічка з ворогом стала для них фатальною.

На запитання «Чи не було тут таких щедрих складів, як у «Штрафбаті?», пані Ольга відповіла заперечливо. А ось коли гітлерівці збиралися наживати п'ятами з наших країв, то звезли чимало добротної одежі, харчів та іншого причандалля – вийшла купа як на півхати. І усе це добро піддалили. Дехто з людей встиг якусь лаху вихопити з вогню.

Ну, а щодо одного з головних фігурантів фільму – священика, то у Млинові побутує чутка: у війну якийсь батюшка «прибився» у селище, а після фронту кудись зник. Малоймовірно, що саме цей отець став прототипом кіногероя, але ж людська уява безмежна. Не дивно, бо вона змиралася з тим, що за

фільмом у штрафних ротах і батальйонах разом воювали засуджені за карні і політичні злочини. Але ж художній фільм – це не документальне історичне джерело. Правда, зокрема, зафіксована на крилах пам'яті очевидців тих подій, серед котрих і 83-річна Ольга Романюк.

– Війна – то є війна, – підбиває вона підсумки свого екскурсу у березень 1944-го – Нехай її ніхто ніколи не знає. Чотири роки не бачила хліба, цукру, солі, керосину. Як ті очі ще бачать?

Слава Богу, не тільки очима, а й пам'яттю своєю пенсіонерка спроможна зазирнути на сторінки власного життєпису і вивудити звідти цікаві сюжети...

Віталій ТАРАСЮК.

P.S. Коли публікація була підготовлена до друку, «Україна молода» за 1 червня цього року було помістила інтерв'ю з професором Київського держуніверситету імені Тараса Шевченка Віктором Королем «Війна на замку, ключ у ректора». На запитання кореспондента: «Чи відомо, скільки людей знищили, скажімо, у загородзагонах?» Віктор Юхимович стверджує:

– 994 тисячі у СРСР були знищені у роки війни у результаті діяльності трибуналів, загородзагонів, штрафбатів. За наказом Сталіна №270 від 16 серпня 1941 року і №227 від 28 липня 1942 року усіх, хто розгубився, а це вирішували загородзагони, розстрілювали на місці без суду і слідства.

По Україні 270 тисяч було мобілізовано польовими військкоматами, і всі вони загинули у перших боях. Бо їх вважали зрадниками. Мовляв, перебували на окупованій території. Їх кидали в атаку часто без спорядження з однією гвинтівкою на 3-5 чоловік, а то й без жодної...

Очевидно, професійний історик Віктор Король розбирається у проблемах війни.